

Analysis of the Components Affecting the Sociability of Urban Spaces (Case Study: Haj Rais Alley, Bushehr)

Ehsan HeydarZadeh^{1✉} , Ahmadreza Khajeh² , Mehrshad Hedayati³ , Maryam Ebrahimi⁴

¹⁻ Assistant Professor, Department of Urban Planning, Faculty of Arts and Architecture, Persian Gulf University, Bushehr, Iran. E-mail: e.heidarzadeh@pgu.ac.ir

²⁻ Master's Student in Urban Planning, Department of Urban Planning, Faculty of Arts and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

³⁻ Master's Student in Urban Planning, Department of Urban Planning, Faculty of Arts and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

⁴⁻ Master's Student in Urban Planning, Department of Urban Planning, Faculty of Arts and Architecture, Shiraz University, Shiraz, Iran.

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 26 April 2024

Revised: 24 July 2024

Accepted: 21 November 2024

Published online: 21 March 2025

Keywords:

Binomial test,

Sociability,

Confirmatory Factor Analysis,

Public Spaces,

Haj Rais Alley.

Introduction: The presence or absence of people in public spaces and territories as a representation of human behavior will lead to the emergence of signs of participation. Accordingly, the current study aimed to extract and identify the components affecting the sociability of public spaces; analyze and explain the correlations among them, validate the proposed model; and finally, evaluate the sociability performance of the case under study according to the components approved by the experts.

Data and Method: The current study was applied in purpose and descriptive-analytical in nature. A quantitative method was used to analyze the data. To survey the theoretical literature and identify and extract the components influencing the sociability of urban spaces, a review of primary sources was conducted. The field research involved distributing questionnaires, while the model testing employed the binomial test in SPSS and confirmatory factor analysis (CFA) using LISREL. The statistical population of the study consisted of the entire population of Bushehr, Iran, totaling 252,000 people. Using Cochran's formula, the sample size was estimated to be 150 individuals. Participants were selected using purposive sampling from among those with a perception of Haj Rais Alley experienced over time.

Results: The statistical indicators showed that the proposed model fit closely with the data and, as anticipated, the physical, activity-social, and perceptual-semantic components explained the concept of sociability. Besides, each indicator could effectively measure these components.

Conclusion: Among the components affecting the sociability of Haj Rais Alley, access and connectivity, visibility, sociable furniture, active land uses, the space's capability to attract different age groups, and flexibility were regarded as unfavorable from the point of view of the visitors. Furthermore, recommendations were provided to improve the status of these undesirable components.

Cite this article: HeydarZadeh, E., Khajeh, A., Hedayati, M., Ebrahimi, M. (2025). Analysis of the Components Affecting the Sociability of Urban Spaces (Case Study: Haj Rais Alley, Bushehr). *Urban Social Geography*, 12(1), 61-82.
[http://doi.org/ 10.22103/JUSG.2025.2145](http://doi.org/10.22103/JUSG.2025.2145)

© The Author(s).

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman.

DOI: <http://doi.org/10.22103/JUSG.2025.2145>

¹⁻ **Corresponding Author:** HeydarZadeh, E. Department of Urban Planning, Faculty of Arts and Architecture, Persian Gulf University, Bushehr, Iran. ✉ e.heidarzadeh@pgu.ac.ir ☎ (+98) 9171263644

English Extended Abstract

Introduction

Social presence and interaction with others are fundamental human needs that directly impact individual well-being and quality of life. Social cohesion and interpersonal trust strengthen the sense of belonging and participation. Public spaces with a distinctive identity can provide the necessary opportunities for social interactions and play a vital role in enhancing the quality of life. The quality of public spaces has a significant impact on sociability and social interactions. Proper design and management of these spaces can lead to increased social participation, a stronger sense of belonging, and improvements in both individual and collective well-being. This study focused on Haj Rais Alley in Bushehr, Iran, as the study area. This alley, with its historical significance and unique architectural characteristics, serves as an ideal example for investigating the factors influencing the sociability of urban spaces. This study aimed to identify and analyze these components and evaluate their importance from the perspectives of citizens and visitors. The study addressed two primary questions: (1) What are the key components influencing sociability in public spaces, particularly in Haj Rais Alley? and (2) Which component is considered most significant by space users?

Data and Method

This applied, descriptive-analytical study aimed to identify and analyze the components influencing the sociability of public spaces, particularly Haj Rais Alley in Bushehr, Iran. The study utilized a quantitative methodology, and data collection involved a review of theoretical sources from both domestic and international literature to extract relevant sociability components. These components were selected based on criteria such as frequency of use, minimal overlap with other components, the possibility of being subjectively assessed, and alignment with the local context of Iran. Data were collected through both direct observation methods and questionnaires. The validity of the questionnaire was confirmed by 20 experts, and its reliability was assessed using Cronbach's alpha (0.878). The statistical population of the study comprised the citizens of Bushehr, and the sample size was calculated to be 150 individuals. Participants were selected using purposive sampling from among those with prior experience in perceiving Haj Rais Alley. Data were analyzed through confirmatory factor analysis to validate the structure of the physical, social, and perceptual-semantic components. Finally, to assess the performance of Haj Rais Alley, binomial distribution and SPSS software were employed to evaluate significant differences in the indicators of the sociability model.

Results

The statistical indicators showed that the proposed model fit closely with the data and, as anticipated, the physical, activity-social, and perceptual-semantic components explained the concept of sociability. Besides, each indicator could effectively measure these components.

Conclusion

The findings indicated that certain components of Haj Rais Alley in Bushehr, such as accessibility and connectivity, visibility, sociable furniture, active land uses, attraction of different age and gender groups, and flexibility, were in an undesirable condition from the perspective of visitors. Issues like inadequate access routes, lack of parking, poor lighting, and the absence of clear signage hindered the proper functioning of these components. Furthermore, the existing social furniture did not contribute to improving sociability due to space limitations and mismatches with social needs. On the other hand, components like security, climatic comfort, the creation of seating and gathering spaces, participatory spaces, and gathering areas were rated as moderate. The hot and humid climate of Bushehr and the lack of shading and cooling facilities limited the use of these spaces during the hot seasons. Finally, components such as visual appeal, sense of belonging to a place, collective memory and identity, and the possibility of holding festivals and ceremonies were in a favorable condition from the viewpoint of citizens. The findings suggested that to improve sociability in these spaces, undesirable components must be addressed while strengthening the positive aspects.

تحلیل وضعیت مؤلفه‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری فضاهای شهری

(مطالعه موردی: کوچه حاج رئیس، بوشهر)

احسان حیدرزاده^۱، احمدرضا خواجه، مهرشاد هدایتی، مریم ابراهیمی

^۱ - استادیار گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه خلیج فارس، بوشهر، ایران. رایانامه: e.heidarzadeh@pgu.ac.ir

^۲ - دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

^۳ - دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

^۴ - دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری، گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه شیراز، فارس، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۰۷ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۵/۰۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۰۱ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۱/۰۱ کلیدواژه‌ها: آزمون دو جمله‌ای، اجتماع‌پذیری، تحلیل عاملی تأییدی، فضای عمومی، کوچه حاج رئیس.	مقدمه: حضور یا عدم حضور انسان‌ها در فضاها و قلمروهای عمومی به‌عنوان بازنمای رفتار انسان منجر به ظهور نشانه‌هایی از مشارکت خواهد بود. لذا هدف از پژوهش حاضر، استخراج و شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی؛ تحلیل و تبیین همبستگی روابط میان آن‌ها، تأیید مدل پیشنهادی و در نهایت نیز ارزیابی عملکرد اجتماع‌پذیری مورد مطالعه به تفکیک مؤلفه‌های تأیید شده توسط خبرگان است. داده و روش: پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از حیث ماهیت، توصیفی تحلیلی و از روش کمی جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. به‌منظور گردآوری ادبیات نظری، شناسایی و استخراج مؤلفه‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری فضاهای شهری از مرور منابع دست اول استفاده شده است. بخش میدانی با استفاده از پرسش‌نامه و آزمون مدل به روش آزمون دو جمله‌ای در نرم‌افزار SPSS و تحلیل عاملی تأییدی در نرم‌افزار Lisrel انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش کل جمعیت شهر بوشهر؛ ۲۵۲ هزار نفر و نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران برابر با ۱۵۰ نفر است. روش نمونه‌گیری هدفمند بوده است و شهروندانی انتخاب شده‌اند که تجربه ادراک کوچه حاج رئیس را در طول زمان داشته‌اند. یافته‌ها: شاخص‌های آماری به وضوح نشان می‌دهد که مدل پیشنهادی به‌خوبی با داده‌ها هماهنگ شده است و همان‌طور که پیش‌بینی می‌شد مؤلفه‌های کالبدی، فعالیتی-اجتماعی و ادراکی-معنایی، تبیین‌کننده مفهوم اجتماع‌پذیری هستند و همچنین هر یک از شاخص‌های نامبرده قادر به سنجش این مؤلفه‌ها هستند. نتیجه‌گیری: از میان مجموع مؤلفه‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری کوچه حاج رئیس، مؤلفه‌های دسترسی و ارتباطات، روئیت‌پذیری، میلمان اجتماع‌پذیر، کاربری‌های فعال، عملکرد فضا در جذب گروه‌های مختلف سنی و در نهایت انعطاف‌پذیری، از دیدگاه مراجعه‌کنندگان در وضعیت نامطلوبی قرار دارند. در انتها نیز به‌منظور تغییر وضعیت مؤلفه‌های نامطلوب پیشنهاداتی ارائه شده است.

استناد: حیدرزاده، احسان؛ خواجه، احمدرضا؛ هدایتی، مهرشاد؛ ابراهیمی، مریم. (۱۴۰۴). تحلیل وضعیت مؤلفه‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری فضاهای شهری (مطالعه موردی: کوچه حاج رئیس، بوشهر). *جغرافیای اجتماعی شهری*، ۱۲ (۱)، ۸۲-۶۱. DOI: <http://doi.org/10.22103/JUSG.2025.2145>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان.

DOI: <http://doi.org/10.22103/JUSG.2025.2145>

تلفن: ۰۹۱۷۱۲۳۴۴۴

^۱ - نویسنده مسئول: احسان حیدرزاده، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه خلیج فارس، بوشهر، ایران رایانامه: e.heidarzadeh@pgu.ac.ir

مقدمه

حضور در جامعه و تعامل با دیگران یکی از نیازهای اساسی انسان به‌شمار می‌رود. به‌گونه‌ای که انسجام اجتماعی و در ذیل آن اعتماد بین فردی باعث افزایش ایجاد حس تعلق و اجتماع شده که به‌طور مثبت بر رفاه و کیفیت زندگی فردی تأثیر می‌گذارد (Bottoni & Addeo, 2024: 5). بر این اساس، انسان به‌منظور پاسخگویی به نیازهای روحی و روانی و ارتقای سطح کیفی زندگی، همواره در تلاش برای برقراری روابط اجتماعی با دیگران است و در سراسیمگی شهرهای امروزی، به‌دنبال عرصه‌های عمومی با هویت ویژه است تا علاوه بر تأمین آسایش و تعامل با هم‌نوعان، بتواند در بستر پویای اجتماعی، به کمال متعالی خود نائل شود (کاکیزاده و همکاران، ۱۴۰۱: ۲).

حضور در جامعه و افزایش تعاملات اجتماعی انسان‌ها در جامعه، افراد را به‌عنوان یک واقعیت اجتماعی قادر می‌سازد در شرایط مختلف، نقش و روابط اجتماعی خود را توسعه داده و در طول زندگی تغییر دهند. همچنین حضور یا عدم حضور انسان‌ها در فضاها و قلمروهای عمومی به‌عنوان بازنمایی رفتار انسان منجر به‌ظهور نشانه‌هایی از مشارکت، بی‌توجهی، راحتی یا خشم خواهد بود (Dousti et al, 2018: 2). علاوه بر این، حضور افراد در فضاهای عمومی می‌تواند یادآور اهمیت شناسایی مؤلفه‌های اثرگذار بر اجتماع‌پذیری عرصه‌های عمومی و طراحی فضاهای شهری فراگیر و قابل دسترس باشد. چرا که کیفیت عرصه‌های عمومی هر شهر، ارزش‌ها و نیازهای متنوع جامعه را منعکس کند (Patrick & McKinnon, 2022: 4).

کیفیت عرصه‌های عمومی امری بنیادی است که مستقیماً بر درک کاربران فضا و عملکرد آن‌ها تأثیر می‌گذارد (Tahmasebi et al, 2022: 4) و همانند دو روی یک سکه عمل می‌کند؛ در عین حال که التیام‌بخش است، می‌تواند بیماری‌زا نیز باشد (محمدزاده‌نویی و قره‌بگلو، ۱۴۰۱: ۵). عرصه‌های عمومی شهری اساساً دارای ویژگی‌هایی می‌باشند که در صورت تأکید بر آن‌ها از سوی طراحان، می‌تواند زمینه شکل‌گیری فضاهایی موفق و اجتماع‌پذیر را در سطح شهرها را فراهم آورد. بر این اساس، فرصت دیدن، شنیدن و ملاقات با دیگران می‌تواند مهم‌ترین ویژگی یک فضای عمومی جذاب و اجتماع‌پذیر باشد (Askarizad & Safari, 2020: 3).

در زمینه آگاهی از ارزش‌ها و مؤلفه‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری و حضور‌پذیری فضاهای عمومی پیشرفت‌های بسیاری نائل شده است که حکایت از اندیشه صاحب‌نظران شهری و جامعه‌شناسان به فضاهای عمومی موجود در شهرها و آینده آن‌ها دارد (Tahmasebi et al, 2022: 4 & Mehta, 2018: 1). اجتماع‌پذیری و حضور افراد در فضاهای عمومی زمانی شکل می‌گیرد که آن فضا شرایط لازم برای تأمین نیازهای مختلف افراد را داشته باشد (حیدری و همکاران، ۱۴۰۲: ۵). لذا پرداختن به موضوع اجتماع‌پذیری فضاهای شهری و شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر آن، به دلایل مختلفی ضروری است. عرصه‌های عمومی شهری، مشارکت و تعاملات اجتماعی و همچنین احساس تعلق را در میان شهروندان و بازدیدکنندگان تقویت می‌کند که منجر به افزایش رفاه فردی و انسجام جامعه می‌شود. علاوه بر این، کیفیت فضاهای عمومی شهری به‌طور مستقیم بر کیفیت کلی زندگی شهروندان تأثیر می‌گذارد و فضاهای عمومی اجتماع‌پذیر با فراهم کردن فرصت‌هایی برای تعامل اجتماعی، تفریح و آرامش به کیفیت زندگی بالاتر کمک می‌کند. بنابراین برای پرداختن به این موضوع، شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه و تقویت اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی، از جمله: محیط فیزیکی، پویایی اجتماعی، مشارکت اجتماعی و دسترسی و فراگیری ضروری است.

محدوده مورد مطالعه در این پژوهش، کوچه حاج رئیس است. انتخاب کوچه حاج رئیس بوشهر به‌عنوان محدوده مورد مطالعه برای تحلیل وضعیت مؤلفه‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری فضاهای شهری به‌دلیل اهمیت تاریخی این منطقه، ویژگی‌های معماری خاص و منحصربه‌فرد آن و نقش آن در حفظ هویت تاریخی شهر بوشهر است. این کوچه با توجه به تعاملات اجتماعی فعال، چالش‌ها و مسائل خاص شهری و پتانسیل‌های توسعه‌ای که دارد، می‌تواند نمونه‌ای ارزشمند برای بررسی و شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری باشد.

بر اساس مطالب فوق، هدف اصلی پژوهش حاضر شناسایی و تحلیل وضعیت مؤلفه‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری کوچه حاج رئیس شهر بوشهر و ارائه پیشنهادهایی بر اساس نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌های موجود است. اهداف فرعی این پژوهش به ترتیب شامل: استخراج و شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی از طریق مرور منابع معتبر و دست اول بین‌المللی؛ تحلیل و تبیین همبستگی مؤلفه‌ها و شاخص‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری افراد و تأیید مدل اجتماع‌پذیری در ابعاد کالبدی، اجتماعی، فعالیتی-معنایی در مورد مطالعه و در نهایت ارزیابی عملکرد اجتماع‌پذیری کوچه حاج رئیس به تفکیک مؤلفه‌های تأیید شده توسط خبرگان است.

پژوهش حاضر، بر اساس هدف اصلی و وضعیت محدوده مورد مطالعه به دو سؤال اساسی می‌پردازد: اول: مؤلفه‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی به‌طور اعم و محدوده مورد مطالعه به‌طور اخص چیست؟ دوم: کدام مؤلفه از نظر شهروندان و مراجعه‌کنندگان به محدوده مورد مطالعه از اهمیت بالاتری برخوردار است؟

پیشینه نظری

اجتماع‌پذیری فضاهای شهری

اصطلاح «فضای عمومی» یک مفهوم اصلی برای تفسیر زندگی جمعی بشر است. اگرچه بسیاری از اندیشمندان نسبت حوزه عمومی و فضای عمومی را، یک رابطه علی-معلولی بدیهی دانسته و فضای عمومی را بیان مادی و عامل تداوم و توسعه‌ی حوزه عمومی معرفی می‌کنند، اما مفهوم فضای عمومی در روند تحولات معنایی خود، سیری پویا و متغییر داشته و اندیشمندان تعاریف متفاوتی از آن ارائه داده‌اند (ابرقویی‌فرد و همکاران، ۱۴۰۱: ۳). برخی مانند لینچ^۱ فضاهای عمومی را فضاهای ساخته‌شده توسط مردم می‌بینند. برخی از محققان، فضای عمومی را به‌عنوان صحنه‌ای برای زندگی عمومی می‌دانند و روش‌هایی را از رویکرد مرسوم روان‌شناسی رفتاری تا رویکرد به‌روز مبتنی بر داده‌ها و فناوری‌های نوظهور برای توضیح تعاملات بین افراد و فضا به کار می‌گیرند (Li et al, 2022: 1).

در تحلیل تعاملات بین افراد و فضاهای عمومی، اندیشمندان و پژوهشگران از رویکردها و دیدگاه‌های گوناگونی استفاده می‌کنند که هر یک به ابعاد خاصی از این مفهوم توجه دارند. رویکردهای سنتی نظیر روان‌شناسی رفتاری به فضای عمومی به‌عنوان یک «سکو» برای بررسی رفتارهای اجتماعی و فیزیکی مرتبط با آن تمرکز دارند. این رویکردها، مانند تحقیقات ویلیام اچ وایت^۲، از روش‌های مشاهده رفتاری و نقشه‌برداری شناختی برای درک عمیق‌تر رفتارها و استفاده افراد از فضاهای عمومی استفاده می‌کنند (Čakovská et al., 2019: 18). در مقابل، رویکردهای مدرن‌تر نظیر رویکرد مبتنی بر داده از فناوری‌های پیشرفته مانند سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی، داده‌های رسانه‌های اجتماعی و فناوری‌های موبایل برای جمع‌آوری و تحلیل دقیق‌تر الگوهای تعاملات انسانی در فضاهای عمومی استفاده می‌کنند. این رویکردها امکان فراهم می‌آورند تا محققان بتوانند الگوهای پیچیده‌تری از تعاملات انسانی را که در فضاهای عمومی رخ می‌دهند، شناسایی و مدیریت کنند (Hanafi et al, 2013: 28 & Čakovská et al., 2019: 18). رویکردهایی مانند رویکرد اجتماعی و فضایی، بر این باورند که فضاهای عمومی نه تنها به‌عنوان محیط‌های فیزیکی معرفی می‌شوند بلکه به‌عنوان ساختارهای اجتماعی و فرهنگی نیز برای شکل‌گیری و تعاملات انسانی مهم هستند. این رویکردها تأکید دارند که طراحی و مدیریت مناسب فضاهای عمومی می‌تواند به تقویت تعامل اجتماعی، مشارکت شهروندی و احساس تعلق در جوامع کمک کند و باید با در نظر گرفتن این ابعاد، برنامه‌ریزی شود (Qi et al, 2024: 7). در نهایت نقطه تلاقی همه این دیدگاه‌ها و رویکردها، حضور مردم در فضاهای عمومی شهری است. رویکرد اجتماعی-فضایی که گاهی آن را رویکرد

1. Kevin A. Lynch

2. William H. Whyte

«چندبعدی» نیز می‌نامند، اساس این پژوهش را تشکیل داده است. چرا که در کنار توجه به مؤلفه‌های کالبدی، مؤلفه‌های اجتماعی_فعالیتی و ادراکی_معنایی نیز شناسایی و مورد بررسی قرار گرفته است. از طرف دیگر، بررسی مفهوم پایداری فرهنگی که نقش بسزایی در شکل‌گیری هویت و ارزش‌های اجتماعی افراد دارد و همچنین مفهوم مکان سوم که تأکید بر تعاملات انسانی با محیط‌زیست و ارتباط آن با فضاهای شهری دارد از اهمیت به‌سزایی برخوردار است.

در همین راستا، بُعد جدیدی از پایداری یعنی پایداری فرهنگی ایجاد شده است که به‌عنوان بُعد چهارم و جنبه مستقل توسعه پایدار، مقبولیت یافته و جزء ضروری و اصلی برنامه‌ریزی شهری پایدار محسوب می‌شود. این مفهوم که در مفاهیم شهری تحت عنوان «مکان سوم»^۱ شناخته می‌شود، به‌دنبال گنجاندن فرهنگ در برنامه‌ریزی پایدار فضاهای شهری برای حمایت از جامعه‌پذیری و دلبستگی به مکان است (Al-Shami et al, 2024: 1). در سال ۱۹۸۲، رامون اولدنبرگ^۲ و دنیس بریست^۳ پیش‌نویس قطعه‌ای مهم به نام «مکان سوم» را تهیه کردند که در آن، به اهمیت مکان‌های خارج از خانه (محل اول) و کار (محل دوم) اشاره داشتند. «مکان سوم» شامل مکان فیزیکی است که در آن افراد با یکدیگر ملاقات می‌کنند، گرد هم می‌آیند و تعامل دارند. همچنین این مفهوم به‌طور مستقیم با زندگی مدنی و رفاه جامعه مرتبط است. لذا با تکیه بر یافته‌های اولیه جامعه‌شناسان و دیگر دانشمندان علوم اجتماعی در دهه ۱۹۸۰، شواهد تجربی قابل‌توجهی در سال‌های اخیر پدیدار شده‌اند که نه‌تنها یافته‌های اولیه را تقویت می‌کنند بلکه طیف وسیع‌تری از منافع را در ابعاد سلامت و تحرک اجتماعی نشان می‌دهند (Rhubart et al, 2023: 1). با این حال، اهمیت فضاها و قلمروهای عمومی گزاره‌ای آشنا برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران است که معتقدند فراهم کردن فضاهای شهری در یک جامعه ممکن است تعامل اجتماعی را افزایش دهد و سرمایه اجتماعی و پایداری را در میان ساکنان جامعه تسهیل کند. به‌گونه‌ای که سیاست‌های برنامه‌ریزی شهری معاصر بر ایجاد فضاهای باز در محله‌ها برای پر کردن شکاف اجتماعی و بازسازی بافت اجتماعی پراکنده جوامع متمرکز است (Rhubart et al, 2023: 1). بنابراین فضاهای عمومی به‌عنوان بستری در جهت بهبود ارتباطات و رشد تعاملات اجتماعی افراد می‌بایست از منظر اجتماع‌پذیری مورد ملاحظه قرار گیرند (جوان مجیدی و نگاری، ۱۳۹۸: ۲).

فضاهای عمومی اجتماع‌پذیر ویژگی‌هایی دارند که سبب نزدیک شدن یا دور شدن افراد یک جامعه از یکدیگر می‌شوند. بدین ترتیب، میزان اجتماع‌پذیری بستگی به میزان جذب افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی دارد (ملک افضلی و امینی سودکلائی، ۱۴۰۰). رابطه کالبدی میان انسان‌ها و فضاها با استفاده از نظریه «نحو فضا»^۴ توضیح داده می‌شود. در یک تعریف کلی نحو فضا، تئوری است که وجه ساختاری فضا را تبیین می‌نماید. این وجه بر زندگی اجتماعی افراد در شهر و حتی رفتار آنان در یک بنا تأثیر به‌سزایی دارد. بنابراین هدف آن، تبیین رابطه مطلوب انسان_محیط در فضای شهری به‌صورت کالبدی می‌باشد و هدف آن، ارتقاء کیفی محیط‌زیست افراد و ایجاد تعامل سازنده و مطلوب با محیط می‌باشد (منصوری و ضرغامی، ۱۴۰۱: ۵). مؤلفه‌های فعالیتی_اجتماعی فضاهای عمومی شهری شامل درک روابط متقابل بین مردم، محیط مصنوع و محیط طبیعی آن‌ها و کمک برای پاسخگویی به نیازهای انسانی است. برقراری رابطه اجتماعی در فضاهای عمومی، چه در سطح گپ دوستانه و چه در سطح ارتباطات عمومی یا جلسات گروهی، جریانی است که می‌تواند ارتباطات درون‌فرهنگی و درون‌اجتماعی را توسعه دهد. این تعاملات و رفتارها، در افراد هویت اجتماعی را تقویت کرده و احساس داشتن میراث مشترک را بهبود می‌بخشد. تمام این کیفیات منحصربه‌فرد می‌تواند در فضاهای باز عمومی رخ دهد

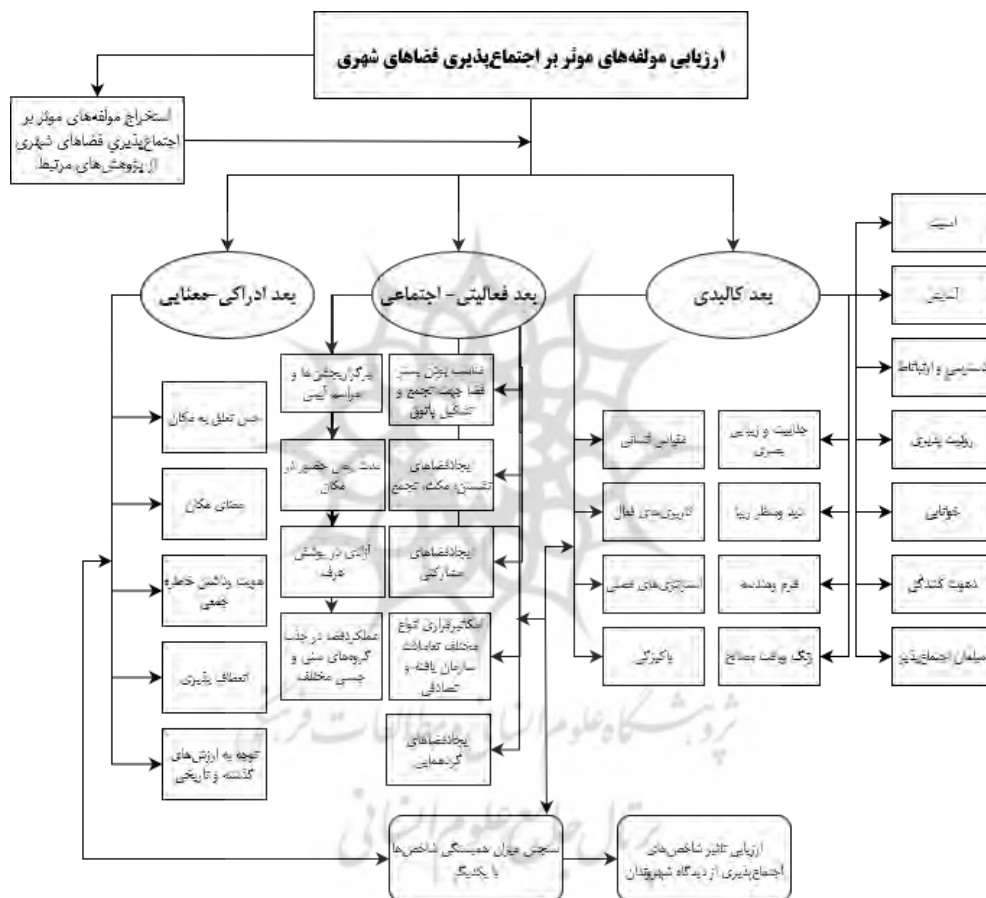
1. Third Place

2. Ramon Oldenburg

3. Dennis Brissett

4. space syntax in architectural design

(درویش و همکاران، ۱۳۹۹: ۳). همچنین اجتماع‌پذیری یک مکان عمومی به بعد ادراکی-معنایی آن مکان بستگی دارد. دلبستگی به مکان در سنجش بعد ادراکی-معنایی یک فضای عمومی اثرگذار است. به‌طور کلی، دلبستگی به مکان به‌صورت پیوندهای عاطفی و روانی بین یک شخص و یک مکان خاص توصیف می‌گردد. مکانی که فرد در آن احساس راحتی و امنیت می‌کند و تمایل به باقی ماندن در آن را دارد. تملک، دلبستگی و هویت در مجموع به این ایده اشاره دارند که مردم روی مکان‌های بامعنی و بامفهوم سرمایه‌گذاری می‌کنند و به طریقی عمل می‌کنند که منعکس‌کننده پیوند و ارتباطشان با مکان است (اکبری و همکاران، ۱۳۹۷: ۵). به‌همین منظور، جهت درک بهتر روند و فرآیند پژوهش حاضر، مدل مفهومی زیر ارائه شده است (شکل ۱).

شکل ۱- ترسیم مدل مفهومی پژوهش، منبع: ترسیم نگارندگان

پیشینه عملی

در راستای پوشش پژوهش‌های داخلی انجام شده توسط پژوهشگران، نتایج برخی از تحقیقات مرتبط نیز ارائه شده است.

جوان مجیدی و نگاری (۱۳۹۸)، پژوهشی با هدف شناخت مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری در تالار شهر اردبیل انجام دادند. نتایج حاصل نشان می‌دهد خوانایی و رؤیت‌پذیری، شاخص بودن تالار شهر، ورودی دعوت‌کننده، وجود فضاهای شفاف، ایجاد فضاهای تجمعی و گردهمایی، برگزاری جشن‌ها و مراسم ملی و مذهبی، وجود کارکرد فرهنگی، ایجاد هویت و داشتن خاطره جمعی، از مؤلفه‌های مهم اجتماع‌پذیری تالار شهر است. درویش و همکاران (۱۳۹۹)، نیز در پژوهش خود به بررسی

تأثیر اجتماع‌پذیری فضاهای باز دانشگاهی بر میزان شکل‌گیری سرمایه اجتماعی در بین استفاده‌کنندگان از فضاهای عمومی پرداختند. در این زمینه، نقش متغیر دلبستگی به مکان، به‌عنوان یک متغیر جانبی که بر رابطه اجتماع‌پذیری و سرمایه اجتماعی اثرگذار خواهد بود، مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج تحلیل‌ها حاکی از اثرگذاری مستقیم و قوی متغیر اجتماع‌پذیری بر سرمایه اجتماعی است که خود به‌عنوان عاملی در جهت پایداری اجتماعی عمل می‌کند. همچنین اثبات شد که اجتماع‌پذیری نقش مهم و تأثیرگذاری در دلبستگی به مکان ایفا می‌کند. نهایتاً نتایج بررسی آخرین رابطه نیز نشان داد که دلبستگی به مکان به‌طور مستقیم و قوی بر سرمایه اجتماعی اثر می‌گذارد. نتایج حاصل از پژوهش جعفری و همکاران (۱۳۹۹)، تحت عنوان «بررسی عوامل محیطی مؤثر بر اجتماع‌پذیری و میزان اهمیت آن‌ها؛ مورد مطالعه: محیط آموزش معماری» نشان می‌دهد که عوامل مؤثر بر اجتماع‌پذیری در محیط آموزش معماری، شش دسته کلی‌اند که عبارت‌اند از: عناصر فیزیکی، عوامل فضایی-معماری، معانی زیباشناختی، احساس امنیت، معنایی-ادراکی و عملکردی-فعالیتی. در بین عوامل اصلی، «عناصر فیزیکی» و «عناصر فضایی-معماری» به‌عنوان متغیرهای علی به‌دست آمدند که دارای قدرت هدایت قوی ولی وابستگی ضعیف در طراحی اجتماع‌پذیری در محیط آموزش معماری هستند. همچنین عامل «عملکردی-فعالیتی» بیشترین وزن و اهمیت را در بین عوامل اصلی کسب کرد. نتایج پژوهش محمدی‌سالک و عسگری (۱۴۰۱)، که با هدف بهبود کیفیت فضاهای غیررسمی در ابنیه کلان‌مقیاس شهری و مناطق پرجمعیت همگن انجام شده است، حکایت از آن دارد که ارتباط معناداری بین افزایش ابعاد اجتماع‌پذیری و حس مکان در فضاهای نشستن غیررسمی در مجتمع‌های فرهنگی و تجاری تهران وجود دارد. این ابعاد تنها به جنبه‌های کالبدی محدود نمی‌شوند بلکه مؤلفه‌های عملکردی، ساختاری، فرهنگی، اجتماعی و مدیریتی نیز می‌توانند در افزایش حس رضایت، آرامش، دعوت‌کنندگی و به‌طور کلی افزایش انعطاف‌پذیری و همچنین اجتماع‌پذیری فضا تأثیرگذار باشد.

هدف مقاله دوستی و همکاران^۱ (۲۰۱۸)، نیز با نام «خوانشی جدید از فضاهای عمومی اجتماعی: پیوند بین طراحی شهری و جامعه‌شناسی خرد»، ایجاد دیدگاهی جدید برای مطالعه اجتماع‌پذیری در فضاهای عمومی است. پژوهش نامبرده برای مطالعه فضاهای اجتماعی معاصر، از ترکیب دو روش مشاهده مستقیم و مشارکتی برای دستیابی به درک بهتر از اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی استفاده می‌کند. مورد مطالعه، محله‌ای در بافت میانی گیشا در تهران است. نتایج پژوهش حاضر منجر به شناسایی انواع فعالیت‌ها و تعاملات اجتماعی فعال، دیرپا و زودگذر و یا حتی منفعل به همراه مکان شکل‌گیری آن‌ها که عمدتاً لبه‌ها، سردریابان‌ها، ورودی‌ها و تجهیزات شهری است را نشان می‌دهد. مورلی^۲ (۲۰۱۹)، نیز در پژوهشی با عنوان «ایجاد اجتماع‌پذیری شهری در محله‌های طبقه متوسط در میلان و بولونیا»^۳ مطالعه‌ای در مورد پدیده خیابان‌های اجتماعی، به دنبال تجزیه و تحلیل داده‌های جمعیت‌شناختی خیابان‌ها و محله‌های شهری در راستای فهم نقاط تمرکز معاشرت و اجتماع‌پذیری بوده است. به‌همین منظور، دو شهر ایتالیایی (میلان و بولونیا) که دارای بیشترین تعداد خیابان‌های اجتماعی است، مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که اکثر ساکنین خیابان‌های دو شهر نامبرده، اصالتاً اهل بولونیا و میلان نیستند، سطح تحصیلات بالایی دارند و به‌طور کامل در تعامل اجتماعی قرار دارند. همچنین میزان خوش‌گذرانی در خیابان‌های شهری منجر به افزایش حس دلبستگی خواهد شد و می‌تواند ابزار مناسبی در جهت مبارزه با انزوا و تنهایی در عرصه‌های عمومی به‌ویژه معابر شهری باشد. مهتا^۴ (۲۰۱۹)، نیز در پژوهشی تحت عنوان «خیابان‌ها و زندگی اجتماعی در شهرها: طبقه‌بندی اجتماع‌پذیری» توجه ما را از بحث فضای عمومی که حول مزایای اجتماعی و اقتصادی گسترده‌تر بازآفرینی هسته شهری است، به تمرکز بر ارزش فضاهای عمومی معمولی، مانند خیابان‌های تجاری محله که از زندگی اجتماعی روزمره همراه با تنوعی از فعالیت‌ها حمایت می‌کند، سوق می‌دهد. در نهایت، این تحقیق بر

1. Dousti et al

2. Morelli

3. Bologna

نقش خیابان به عنوان یک فضای عمومی معمولی در ایجاد امکانات برای ارتباطات اجتماعی روزمره که برای رفاه شخصی و انسجام اجتماعی حیاتی است، تأکید می‌کند. بتن کورت و همکاران^۱ (۲۰۲۱)، نیز در پژوهشی به بررسی و مقایسه میزان اجتماع‌پذیری قلمروها و فضاهای عمومی، قبل و بعد از بازسازی آن‌ها پرداخته‌اند. همچنین این پژوهش به دنبال پیش‌بینی فرآیندهای روانی-اجتماعی جامعه‌پذیری عمومی در یک محله‌ی در حال تغییر است؛ چرا که پیش‌بینی فرآیندهای نامبرده منجر به حفظ اجتماع‌پذیری در مواجهه با افزایش تنوع اجتماعی و اصالت‌گرایی، در یک مقیاس کوچک می‌شود که می‌تواند توسط یک طرح بازسازی مختلط یا پایین به بالا ایجاد شود. نتایج پژوهش نامبرده حکایت از آن دارد که اگر ساکنین بتوانند حس هم‌ذات‌پنداری و شناخت نزدیک از محله را ایجاد و یا حفظ کنند و آن را به عنوان تداوم با گذشته ببینند، محله‌های بازسازی‌شده درون شهری ممکن است به عنوان مکان‌های اجتماع‌پذیر و معاشرت‌پذیر باقی بمانند. لینک و همکاران^۲ (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان «از جامعه تا آشنایی عمومی: همسایگی، اجتماع‌پذیری و تعلق در شهر نئولیبرال» به دنبال بررسی چگونگی تأثیر فرآیندهای نولیب‌رالیسم شهری بر اجتماع‌پذیری محلی و همچنین تحلیل تأثیرات مورفولوژی و ویژگی‌های اجتماعی-جمعیت‌شناختی محله‌ها بر اشکال مختلف تعاملات و چگونگی تأثیر آن‌ها بر احساس تعلق می‌باشند. منطقه شهری سانتیاگو شیلی، به عنوان مورد مطالعه در این پژوهش انتخاب شده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که «زمان زندگی» و «آشنایی عمومی» در محله و فضای عمومی، حیاتی‌ترین عامل مؤثر بر اجتماع‌پذیری محله است. همچنین محله‌های اخیر، که توسط شهرنشینی نئولیبرال شکل گرفته‌اند، در پی کاستن از میزان اجتماع‌پذیری و احساس تعلق در محلات شهری می‌باشند.

مرور پژوهش‌های انجام گرفته پیرامون موضوع اجتماع‌پذیری عرصه‌های عمومی، میزان اهمیت موضوع پژوهش حاضر را به‌ویژه در سال‌های اخیر نشان می‌دهد؛ چرا که با توسعه شهرها و افزایش شهرنشینی و به تبع آن ماشینی شدن زندگی شهری در کشورهای جهان سوم به طور عام، وجود قلمروها و عرصه‌های عمومی با کیفیت که پذیرای طیف وسیعی از افراد باشد، اهمیت دوچندانی یافته است. اما پژوهش حاضر، از چند وجه نسبت به مطالعات پیشین متمایز است. نخست آنکه: در این پژوهش سعی شده است با بهره‌گیری از مطالعات قبل، طیف وسیع‌تری از شاخص‌ها و مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی شناسایی و در مورد مطالعه مورد ارزیابی قرار گیرند. مؤلفه‌ها و شاخص‌های ذکر شده در جدول (۱) مستندسازی شده است. دوم آنکه: نگاه به موضوع اجتماع‌پذیری تک‌بعدی نبوده و شاخص‌ها و مؤلفه‌ها، ابعاد مختلف کالبدی، فعالیتی-اجتماعی، ادراکی-معنایی را در بر گرفته‌اند. سوم آنکه: به منظور اعتباریابی مدل اجتماع‌پذیری، از تکنیک تحلیل عاملی تاییدی^۳ استفاده شده است. به عبارتی تکنیک مورد اشاره درصدد تبیین این مسئله است که آیا تعداد عامل‌ها و بارهای متغیرهایی که روی این عامل‌ها اندازه‌گیری شده‌اند، با آنچه بر اساس تئوری و مدل نظری انتظار می‌رفت انطباق دارد یا خیر. در نهایت نیز، به منظور بررسی عملکرد کوچه حاج رئیس بوشهر به تفکیک شاخص‌ها و مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری از آزمون دو جمله‌ای استفاده شده است که بر اساس قواعد مختلف احتمال استوار است. در واقع، این آزمون برای بررسی توزیع یک متغیر دوگانه در نمونه‌های کوچک استفاده می‌شود که شامل آزمایش تفاوت بین نسبت نمونه و نسبت داده شده است.

داده‌ها و روش‌شناسی

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از حیث ماهیت، توصیفی-تحلیلی می‌باشد و با استفاده از روش کمی صورت گرفته است. مطالعات نظری به صورت گردآوری اطلاعات از منابع دست اول و معتبر کتابخانه‌ای صورت گرفته است و در

1. Bettencourt et al

2. Link et al

3. Confirmatory Factor Analysis

جدول ۱- شاخص سازی مفهوم اجتماع پذیری

کد	ابعاد	کد	شخص	منابع																
				بین المللی						داخلی										
				O	N	M	L	K	J	I	H	G	F	E	D	C	B	A		
				*		*		*		*		*		*			امنیت	A1	کالبدی	A
			*		*	*		*		*		*		*			آسایش (اقلیمی-فیزیکی)	A2		
	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	دسترسی و ارتباطات	A3		
*					*									*			رویت پذیری	A4		
						*	*			*	*			*			خوانایی	A5		
*		*		*	*		*	*		*				*	*		پذیرا بودن و دعوت کنندگی (جاذبه)	A6		
*	*	*	*	*		*				*	*			*			مبلمان اجتماع پذیر	A7		
		*	*	*	*									*	*		جذابیت و زیبایی بصری	A8		
								*						*	*		دید و منظر زیبا	A9		
	*									*				*			فرم و هندسه	A10		
						*				*				*			رنگ و بافت مصالح	A11		
				*	*	*	*			*							مقیاس انسانی	A12		
	*					*				*							کاربری های فعال	A13		
		*		*	*	*								*			استراتژی های فصلی	A14		
*											*						پاکیزگی	A15		
								*			*	*	*				مناسب بودن بستر فضا جهت تجمع و تشکیل پاتوق	B1	فعالیتی - اجتماعی	B
			*	*	*	*	*				*	*		*			ایجاد فضاهای نشستن، مکث، تجمع (تنوع فعالیتی)	B2		
	*		*			*				*			*	*			ایجاد فضاهای مشارکتی (مشارکت در سازماندهی فضا)	B3		
	*		*	*			*	*			*	*	*	*	*		امکان برقراری انواع مختلف تعاملات سازمان یافته و تصادفی	B4		
	*								*				*	*	*		ایجاد فضاهای گردهمایی	B5		
*				*	*						*			*			برگزاری جشن ها و مراسم آیینی، تئاتر و.... (سرزندگی)	B6		
			*	*		*		*					*				عملکرد فضا در جذب گروه های سنی و جنسی مختلف	B7		
*											*		*				مدت زمان حضور در مکان آزادی در پوشش عرف	B8		
				*				*										B9		
*				*	*	*			*	*				*			حس تعلق به مکان ادراکی	C1		C

						*	*		*					*	معنای مکان	C2	- معنایی	
	*					*			*	*			*	هویت و داشتن خاطره جمعی	C3			
		*				*	*		*		*			انعطاف‌پذیری	C4			
							*							توجه به ارزش‌های گذشته و تاریخی	C5			
منابع داخلی																		
A- جوان مجیدی و نگاری، ۱۳۹۸: ۱۲					B- امیر عشایری و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۵					C- تقی پور و همکاران، ۱۴۰۲: ۵					D-			
میرسلامی و عمرانی‌پور، ۱۴۰۱: ۶					F- شاهین راد و همکاران، ۱۳۹۸: ۴					G- فرح زاد و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۴					H-			
رفیعیان و همکاران، ۱۳۹۸: ۶																		
I- محقق‌پور و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۱																		
منابع بین‌المللی																		
J- Askarizad & Safari, 2020: 3					K- Rad & Ngah, 2013: 4					L- Abed & Al-Jokhadar, 2022: 10								
M- Rasidi, Jamirsah, & Said, 2012: 16.					N- Yaseen, 2017: from 4 to 12					O- Lorenzo et al, 2023: 3								

منبع: یافته‌های نگارندگان

در ادامه، مؤلفه‌ها به صورت سؤالات پرسش‌نامه‌ای تنظیم شده و روایی و پایایی آن مورد بررسی قرار گرفته است. روایی سؤالات از طریق دریافت نظر ۲۰ کارشناس کنترل گردیده و پایایی نیز با توجه به مقدار آزمون آلفای کرونباخ (۰/۸۷۸) مورد تأیید قرار گرفته است. در این پژوهش، کوچه حاج رئیس بوشهر به عنوان مورد مطالعه انتخاب شده است که همواره پذیرای اقشار مختلفی همچون ساکنان، شهروندان، گردشگران و به‌ویژه دانشجویان بوده است. در پژوهش حاضر، جمعیت شهر بوشهر به عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شده است که بر طبق محاسبات صورت گرفته توسط سازمان برنامه و بودجه استان بوشهر، جمعیت شهر بوشهر در سال ۱۴۰۰ حدود ۲۵۲ هزار نفر برآورد شده است. به منظور برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده که به شرح زیر (رابطه ۱) است:

$$n = \frac{Nz^2pq}{Nd^2 + z^2pq} \quad \text{رابطه (۱)}$$

در این فرمول، N برابر است با تعداد کل جامعه آماری (جمعیت شهر بوشهر) که در این پژوهش، ۲۵۲ هزار نفر است. P = نسبت برآوردی جمعیت که دارای ویژگی مورد نظر است. q = مکمل نسبت برآوردی جمعیت می‌باشد که در این پژوهش، q = P = ۰/۵ است. d نشانگر مقدار خطا است که در این پژوهش، مقدار خطا ۰/۰۸ در نظر گرفته شده است. با جایگذاری اعداد نامبرده در فرمول فوق، حجم نمونه برابر با ۱۵۰ نفر به دست آمده است. لازم به ذکر است که پرسش‌نامه مذکور با استفاده از تکنیک اعتبار محتوا توسط ۲۰ خبره، شامل دانشجویان دکتری شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری، کنترل گردیده و ۲۹ شاخص اولیه اجتماع‌پذیری پایش شده است و نهایتاً ۲۰ شاخص به عنوان مؤلفه‌های پرسش‌نامه نهایی انتخاب شد و در میان نمونه‌ها توزیع گشت. روش نمونه‌گیری هدفمند بوده است و شهروندانی انتخاب شده‌اند که تجربه ادراک کوچه حاج رئیس را در طول زمان داشته‌اند. در ادامه، به منظور اعتباریابی مدل اجتماع‌پذیری از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شده است. این مدل برای اعتبارسنجی ساختار مفهومی مؤلفه‌های کالبدی، ادراکی-معنایی و فعالیتی-اجتماعی استفاده شده است که به ارزیابی روابط بین متغیرهای مشاهده‌شده و سازه‌های نهفته می‌پردازد. در ادامه نیز با توجه به مقیاس ترتیبی شاخص‌های مدل، از تکنیک توزیع دوجمله‌ای (نرم‌افزار SPSS) به منظور بررسی عملکرد کوچه حاج رئیس بوشهر استفاده شده است. لازم است ذکر شود، تکنیک توزیع دوجمله‌ای با بهره‌گیری از SPSS برای تحلیل داده‌های ترتیبی و بررسی معناداری تفاوت‌ها در شاخص‌های مدل اجتماع‌پذیری کوچه حاج رئیس بوشهر به کار گرفته شده است.

قلمرو پژوهش

قرارگاه رفتاری مورد مطالعه در این پژوهش «کوچه حاج رئیس» است که در منطقه شمالی و ناحیه ۱ شهری و در درون بافت تاریخی شهر بوشهر واقع شده است. پیکره اصلی بافت تاریخی بوشهر را چهار محله به نام‌های: بهبهانی، شنبدی، دهدشتی و کوتی تشکیل می‌دهند و افرادی از قومیت‌ها و فرهنگ‌های متنوع در آن جای دارند. محلات بافت مذکور متشکل از خانه‌ها، معابر و گذرها و فضاهای باز و وسیع است که پس از خانه، مکانی است که فرد بیشترین برخورد و رفت‌وآمد را در سطح آن دارد و به‌عنوان یکی از عرصه‌های فضای شهری، قابلیت تولید بستری جهت شکل‌گیری تعاملات اجتماعی را دارا است. بر طبق مشاهدات، کوچه حاج رئیس در نقش یک فضای عمومی پرتعداد در نزد شهروندان، گردشگران و به‌ویژه دانشجویان مشغول به تحصیل در شهر بوشهر شناخته شده است و همین امر منجر به انتخاب این فضا جهت ارزیابی مؤلفه‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری فضاهای شهری شده است. لازم به ذکر است که محدوده مورد مطالعه در همجواری با ابنیه و مکان‌های تاریخی و توریستی، همچون بازار بزرگ حاج رئیس، هتل ژرمانسیکا، عمارت حاج رئیس، مسجد جمعه و غیره قرار دارد (شکل ۲).

شکل ۲- موقعیت محدوده مورد مطالعه در شهر بوشهر، منبع: ترسیم: نگارندگان

یافته‌ها

تعیین مهم‌ترین شاخص‌های اجتماع‌پذیری

در پژوهش حاضر، جهت تعیین مهم‌ترین شاخص‌های اجتماع‌پذیری، با استفاده از نظرات خبرگان، از تکنیک روایی نسبت اعتبار محتوا استفاده گردید. این روش توسط لاوشه برای سنجش اعتبار محتوا ابداع شد. این تکنیک، میزان موافقت خبرگان در خصوص مناسب بودن شاخص‌ها را اندازه‌گیری می‌کند. لاوشه بیان کرد که هر شاخص به مجموعه‌ای از خبرگان داده شود و از آن‌ها پرسیده شود که آیا شاخص مورد نظر برای رسیدن به هدف موردنظر تحقیق «اساسی یا سودمند» هست یا نه؟ هر چه میزان موافقت خبرگان در خصوص «اساسی یا سودمند بودن» یک شاخص، بالاتر باشد، آن شاخص دارای سطح اعتبار محتوای بالاتری است. لاوشه^۱ با استفاده از این فرض، فرمول زیر (رابطه ۲) را برای سنجش اعتبار محتوا ابداع کرد که به آن نسبت اعتبار محتوا گفته می‌شود (میرزایی، ۱۳۹۴):

¹.Lawshe

$$CVR = \frac{\left(ne - \frac{N}{2} \right)}{\frac{N}{2}}$$

رابطه (۲): روایی نسبت اعتبار محتوا

CVR	نسبت اعتبار محتوا
N	کل تعداد خبرگان
ne	تعداد خبرگان موافق

جدول (۲) حداقل درصد خبرگان موافق برای تأیید یک شاخص را در حالات گوناگون نشان می‌دهد:

جدول ۲- حداقل درصد خبرگان موافق برای تأیید شاخص‌ها

تعداد متخصصین	مقدار CVR	تعداد متخصصین	مقدار CVR	تعداد متخصصین	مقدار CVR
۵	۰/۹۹	۱۱	۰/۵۹	۲۵	۰/۳۷
۶	۰/۹۹	۱۲	۰/۵۶	۳۰	۰/۳۳
۷	۰/۹۹	۱۳	۰/۵۴	۳۵	۰/۳۱
۸	۰/۷۵	۱۴	۰/۵۱	۴۰	۰/۲۹
۹	۰/۷۸	۱۵	۰/۴۹		
۱۰	۰/۶۲	۲۰	۰/۴۲		

منبع: محاسبات نگارندگان

بدین منظور، از نظرات ۲۰ نفر از خبرگان استفاده شد. همان گونه که در جدول (۲) مشخص است، حداقل نسبت CVR جهت در نظر گرفتن یک شاخص به عنوان شاخص مهم، برابر با ۰/۴۲ (حداقل ۱۵ رأی موافق خبرگان از بین ۲۰ خبره) می‌باشد. جدول (۳) نتیجه آزمون روایی نسبت اعتبار محتوا را نشان می‌دهد:

جدول ۳- نتیجه آزمون روایی نسبت اعتبار محتوا

شاخص	تعداد آرای موافق	CVR	شاخص	تعداد آرای موافق	CVR
امنیت	۱۸	۰/۸	مناسب بودن بستر فضا جهت تجمع و تشکیل پاتوق	۱۸	۰/۸
آسایش (اقلیمی-فیزیکی)	۱۶	۰/۶	ایجاد فضاهای نشستن، مکث، تجمع (تنوع فعالیتی)	۱۶	۰/۶
دسترسی و ارتباطات	۱۶	۰/۶	ایجاد فضاهای مشارکتی (مشارکت در سازماندهی فضا)	۱۵	۰/۵
رویت‌پذیری	۱۵	۰/۵	امکان برقراری انواع مختلف تعاملات سازمان یافته و تصادفی	۱۷	۰/۷
خوانایی	۱۶	۰/۶	ایجاد فضاهای گردهمایی	۱۷	۰/۷
پذیرا بودن و دعوت‌کنندگی (جاذبه)	۲۰	۱	برگزاری جشن‌ها و مراسم آیینی، تئاتر و...	۱۸	۰/۸
میلان اجتماع‌پذیر	۱۷	۰/۷	عملکرد فضا در جذب گروه‌های سنی و جنسی مختلف	۱۷	۰/۷
جذابیت و زیبایی بصری	۱۹	۰/۹	مدت زمان حضور در مکان	۸	۰/۲

۰/۱	۱۱	آزادی در پوشش عرف	۰/۲	۱۲	دید و منظر زیبا
۰/۹	۱۹	حس تعلق به مکان	۰/۰۰۰	۱۰	فرم و هندسه
۰/۷	۱۷	معنای مکان	۰/۲	۱۲	رنگ و بافت مصالح
۱	۲۰	هویت و داشتن خاطره جمعی	۰/۱	۱۱	مقیاس انسانی
۰/۶	۱۶	انعطاف‌پذیری	۰/۷	۱۷	کاربری‌های فعال
۰/۳	۱۳	توجه به ارزش‌های گذشته و تاریخی	۰/۰۰۰	۱۰	استراتژی‌های فصلی
-	-	-	۰/۲	۱۲	پاکیزگی

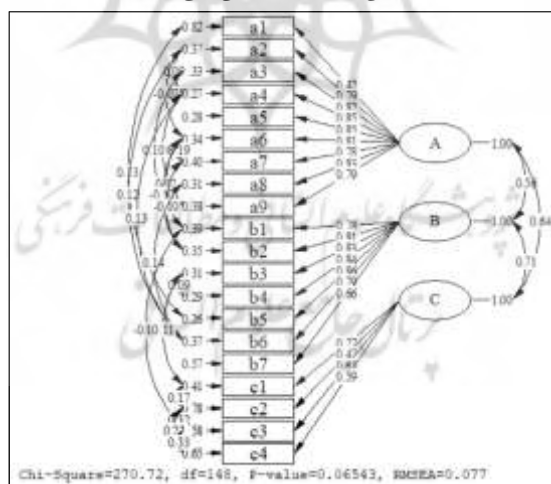
منبع: محاسبات نگارندگان

بر اساس جدول (۳)، تعداد ۲۰ شاخص که مقدار شاخص روایی نسبت اعتبار محتوای آن‌ها بیشتر از ۰/۴۲ بود به‌عنوان شاخص‌های مهم انتخاب و تعداد ۹ شاخص حذف شدند.

تحلیل عاملی تأییدی

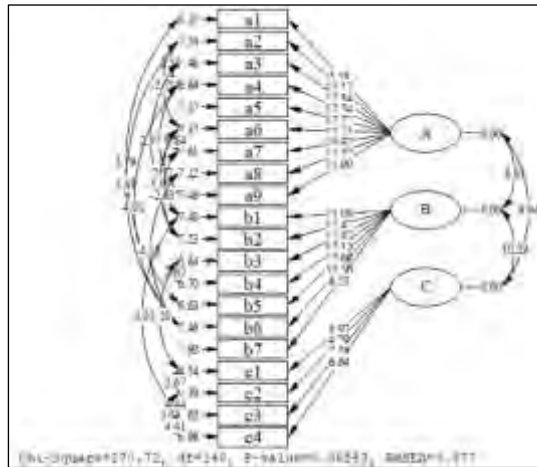
در ادامه، به‌منظور اعتباریابی مدل اجتماع‌پذیری در کوچه حاج رئیس بوشهر از تحلیل عاملی تأییدی (نرم‌افزار لیزرل) استفاده شده است.

شکل (۳) مدل اجتماع‌پذیری را در حالت تخمین استاندارد نشان می‌دهد:

شکل ۳- مدل اجتماع‌پذیری در حالت تخمین استاندارد، منبع: یافته‌های نگارندگان

شکل (۴) مدل اجتماع‌پذیری تحلیل عاملی تأییدی را در حالت ضریب معناداری نشان می‌دهد:

شکل ۴- مدل اجتماع‌پذیری در حالت ضریب معناداری، منبع: یافته‌های نگارندگان

همان‌گونه که در شکل (۳) مشخص است همه بارهای عاملی بیشتر از $0/4$ هستند؛ همچنین بر اساس مقادیر آماره تی در شکل (۴)، می‌توان گفت از آنجا که مقادیر آماره تی همه بارهای عاملی در خارج از بازه $-1/96$ و $+1/96$ قرار دارند، می‌توان نتیجه گرفت همه بارهای عاملی، معنادار هستند.

جدول (۴) پایایی و روایی مدل را نشان می‌دهد:

جدول ۴- پایایی و روایی مدل اجتماع‌پذیری

مولفه	شاخص	نماد	بارعاملی	آماره تی	پایایی مرکب	میانگین واریانس استخراج شده	روایی سازه- همگرا
کالبدی	امنیت	a1	۰/۴۲	همه مقادیر آماره تی در خارج از بازه $-1/96$ و $+1/96$ قرار دارند. بنابراین معناداری بارهای عاملی مورد تأیید قرار می‌گیرد	۰/۹۳	۰/۶۱	تأیید
	آسایش (اقلیمی-فیزیکی)	a2	۰/۷۹				
	دسترسی و ارتباطات	a3	۰/۸۲				
	رؤیت‌پذیری	a4	۰/۸۵				
	خوانایی	a5	۰/۸۵				
	پذیرا بودن و دعوت‌کنندگی (جاذبه)	a6	۰/۸۱				
	مبلمان اجتماع‌پذیر	a7	۰/۷۸				
	جذابیت و زیبایی بصری	a8	۰/۸۳				
	کاربری‌های فعال	a9	۰/۷۹				
فعالیتی - اجتماعی	مناسب بودن بستر فضا جهت تجمع و تشکیل پاتوق	b1	۰/۷۸	همه مقادیر آماره تی در خارج از بازه $-1/96$ و $+1/96$ قرار دارند. بنابراین معناداری بارهای عاملی مورد تأیید قرار می‌گیرد	۰/۹۲	۰/۶۴	تأیید
	ایجاد فضاهای نشستن، مکث، تجمع	b2	۰/۸۱				
	ایجاد فضاهای مشارکتی	b3	۰/۸۳				
	امکان برقراری انواع مختلف تعاملات سازمان یافته و تصادفی	b4	۰/۸۴				
	ایجاد فضاهای گردهمایی	b5	۰/۸۶				

ادراکی - معنایی	برگزاری جشن‌ها و مراسم آیینی، تئاتر و...	b6	۰/۷۹			
	عملکرد فضا در جذب گروه‌های سنی و جنسی مختلف	b7	۰/۶۶			
	حس تعلق به مکان	c1	۰/۷۷			
	معنای مکان	c2	۰/۴۷			
	هویت و داشتن خاطره جمعی	c3	۰/۶۵			
	انعطاف‌پذیری	c4	۰/۵۹			
			۰/۷۲		۰/۴۰	تأیید

منبع: محاسبات نگارندگان

همان‌گونه که در جدول (۴) مشخص است، مقادیر پایایی مرکب مؤلفه‌های اصلی مدل اجتماع‌پذیری، بیشتر از ۰/۷ به دست آمده است که نشان‌دهنده پایایی مناسب مدل پیشنهادی است. از سوی دیگر، با توجه به این که مقادیر بارهای عاملی شاخص‌ها بالاتر از ۰/۴ و معنادار به دست آمده است و همچنین مقدار شاخص میانگین واریانس استخراج شده سه مؤلفه مدل، بزرگتر مساوی از ۰/۴ است، بنابراین روایی سازه همگرا برای همه مؤلفه‌های مدل مورد تأیید قرار می‌گیرد. جدول (۵) نیز شاخص‌های برازش مدل را نشان می‌دهد:

جدول ۵- شاخص‌های برازش مدل‌های تحلیل عاملی تأییدی

مدل	GFI	NFI	IFI	CFI	RMSEA	Chi ² /df	سطح معناداری
اجتماع‌پذیری	۰/۹۴	۰/۹۵	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۰۷۷	۱/۸۳	۰/۰۶۵۴۳
مقدار قابل قبول	>=۹۰	>=۹۰	>=۹۰	>=۹۰	<۰/۰۸	<۳	>۰/۰۵

منبع: محاسبات نگارندگان

همان‌گونه که در جدول (۵) مشخص است مقدار احتمال آماری کای دو بزرگتر از ۰/۰۵ است که نشان می‌دهد مدل اجتماع‌پذیری در سطح ۹۵ درصد اطمینان، مدلی مناسب است. همچنین، مقادیر شاخص‌های برازندگی (GFI)، شاخص نرم شده برازندگی (NFI)، شاخص‌های برازندگی تطبیقی (CFI) و شاخص برازش افزایشی (IFI) نیز بزرگتر از ۰/۹۰ به دست آمده است؛ که مقداری قابل قبول برای تأیید برازندگی مدل پیشنهادی محسوب می‌شوند. افزون بر این، شاخص جذر میانگین مجذور باقیمانده‌ها (RMSEA) نیز کمتر از ۰/۰۸ به دست آمد که از این نظر نیز مدل از برازندگی مناسبی برخوردار می‌باشد و سرانجام مقدار کای دو به درجه آزادی (Chi²/df) نیز کمتر از ۳ به دست آمده است که نشان از برازش مناسب مدل تحلیل عاملی تأییدی دارد.

بررسی عملکرد کوچه حاج رئیس بوشهر به تفکیک شاخص‌های مدل پیشنهادی

در این بخش از پژوهش با توجه به مقیاس ترتیبی شاخص‌های مدل، از تکنیک توزیع دوجمله‌ای (نرم‌افزار SPSS) به منظور بررسی عملکرد کوچه حاج رئیس بوشهر استفاده شده است. بدین منظور، پاسخ‌های اعضای نمونه آماری بر اساس طیف لیکرت پنج گزینه‌ای در دو بخش گروه اول (پاسخ‌های عملکرد خیلی ضعیف، ضعیف و متوسط) و گروه دوم (پاسخ‌های عملکرد خوب و خیلی خوب)، تقسیم شدند.

در این آزمون، فرض صفر برابری نسبت گروه اول و گروه دوم را نشان می‌دهد و فرض یک عدم برابری نسبت گروه اول و گروه دوم را نمایندگی می‌کند. نسبت آزمون هم برابر با ۰/۵۰ در نظر گرفته شد. یعنی در صورتی که سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ به دست آید و تعداد جواب‌های گروه دوم بیشتر از گروه اول باشد، می‌توان نتیجه گرفت که عملکرد در

شاخص مورد نظر از دید پاسخ‌دهندگان در سطح مطلوبی قرار دارد. همچنین در صورتی که سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ به‌دست آید و تعداد جواب‌های گروه اول بیشتر از گروه دوم باشد، می‌توان نتیجه گرفت که عملکرد در شاخص مورد نظر از دید پاسخ‌دهندگان در سطح نامطلوبی قرار دارد. اگر سطح معناداری بزرگتر از ۰/۰۵ به‌دست آید، عملکرد شاخص مورد بررسی، متوسط ارزیابی می‌شود.

جدول (۶) نتیجه آزمون توزیع دو جمله‌ای را نشان می‌دهد:

جدول ۶- بررسی عملکرد کوچه حاج رئیس بوشهر به تفکیک شاخص‌های مدل پیشنهادی اجتماع‌پذیری

شاخص‌های مدل اجتماع‌پذیری	گروه	طبقه	فراوانی	نسبت مشاهده شده	نسبت آزمون	سطح معناداری	نتیجه
امنیت	گروه	≤ 3	۶۹	۰/۴۶	۰/۵۰	۰/۳۶۹	متوسط
	گروه	> 3	۸۱	۰/۵۴		۰/۳۶۹	متوسط
آسایش (اقلیمی-فیزیکی)	گروه	≤ 3	۸۱	۰/۵۴		۰/۰۰۰	نامطلوب
	گروه	> 3	۶۹	۰/۴۶		۰/۰۴۱	نامطلوب
دسترسی و ارتباطات	گروه	≤ 3	۱۱۲	۰/۷۵		۰/۰۰۰	مطلوب
	گروه	> 3	۳۳	۰/۲۵		۰/۰۰۰	مطلوب
رویت‌پذیری	گروه	≤ 3	۸۸	۰/۵۹		۰/۰۰۰	مطلوب
	گروه	> 3	۶۲	۰/۴۱		۰/۰۰۰	مطلوب
خوانایی	گروه	≤ 3	۲۳	۰/۱۵		۰/۰۰۰	مطلوب
	گروه	> 3	۱۲۷	۰/۸۵		۰/۰۰۰	مطلوب
پذیرا بودن و دعوت‌کنندگی (جاذبه)	گروه	≤ 3	۵۰	۰/۳۳		۰/۰۰۰	نامطلوب
	گروه	> 3	۱۰۰	۰/۶۷		۰/۰۰۰	نامطلوب
مبلمان اجتماع‌پذیر	گروه	≤ 3	۱۳۷	۰/۹۱		۰/۰۰۰	مطلوب
	گروه	> 3	۱۳	۰/۰۹		۰/۰۰۰	مطلوب
جاذبیت و زیبایی بصری	گروه	≤ 3	۴۶	۰/۳۱		۰/۰۰۰	نامطلوب
	گروه	> 3	۱۰۴	۰/۶۹		۰/۰۰۰	نامطلوب
کاربری‌های فعال	گروه	≤ 3	۱۱۸	۰/۷۹		۰/۰۰۰	مطلوب
	گروه	> 3	۳۳	۰/۲۱		۰/۰۰۰	مطلوب
مناسب بودن بستر فضا جهت تجمع و تشکیل پاتوق	گروه	≤ 3	۲۰	۰/۱۳		۰/۰۰۰	مطلوب
	گروه	> 3	۱۳۰	۰/۸۷		۰/۰۰۰	مطلوب
ایجاد فضاهای نشستن، مکث، تجمع	گروه	≤ 3	۸۲	۰/۵۵		۰/۲۸۸	متوسط
	گروه	> 3	۶۸	۰/۴۵		۰/۱۲۱	متوسط
ایجاد فضاهای مشارکتی	گروه	≤ 3	۶۵	۰/۴۳		۰/۰۰۰	مطلوب
	گروه	> 3	۸۵	۰/۵۷		۰/۰۰۰	مطلوب
امکان برقراری انواع مختلف تعاملات سازمان یافته و تصادفی	گروه	≤ 3	۱۲	۰/۰۸		۰/۰۰۰	مطلوب
	گروه	> 3	۱۳۸	۰/۹۲		۰/۰۰۰	مطلوب
ایجاد فضاهای گردهمایی	گروه	≤ 3	۷۴	۰/۴۹		۰/۹۳۵	متوسط
	گروه	> 3	۷۶	۰/۵۱		۰/۰۰۰	مطلوب
برگزاری جشن‌ها و مراسم آیینی، تئاتر و غیره	گروه	≤ 3	۵۰	۰/۳۳		۰/۰۰۰	مطلوب
	گروه	> 3	۱۰۰	۰/۶۷		۰/۰۰۰	مطلوب
عملکرد فضا در جذب گروه‌های سنی و جنسی مختلف	گروه	≤ 3	۱۰۷	۰/۷۱		۰/۰۰۰	نامطلوب
	گروه	> 3	۴۳	۰/۲۹		۰/۰۰۲	مطلوب
حس تعلق به مکان	گروه	≤ 3	۵۶	۰/۳۷		۰/۰۰۲	مطلوب
	گروه	> 3	۹۴	۰/۶۳		۰/۰۰۲	مطلوب

معنای مکان	گروه	≤ 3	۶۷	۰/۴۵	متوسط
	گروه	> 3	۸۳	۰/۵۵	
هویت و داشتن خاطره جمعی	گروه	≤ 3	۴۸	۰/۳۲	مطلوب
	گروه	> 3	۱۰۲	۰/۶۸	
انعطاف‌پذیری	گروه	≤ 3	۱۰۵	۰/۷۰	نامطلوب
	گروه	> 3	۴۵	۰/۳۰	

منبع: محاسبات نگارندگان

بر اساس جدول (۶) می‌توان بیان نمود کوچه حاج رئیس بوشهر از دید پاسخ‌دهندگان در شاخص‌هایی همچون میزان دسترسی و ارتباطات، رؤیت‌پذیری، مبلمان اجتماع‌پذیر، کاربری‌های فعال، عملکرد فضا در جذب گروه‌های سنی و جنسی مختلف و انعطاف‌پذیری نامطلوب است.

دسترسی و ارتباطات به‌همراه رؤیت‌پذیری از جمله شاخص‌ها و مؤلفه‌های بسیار مهم در اجتماع‌پذیری فضاهای شهری است. کوچه حاج رئیس در بافت تاریخی شهر بوشهر و به‌طور دقیق در محدوده محله شنبیدی واقع شده است. موقعیت قرارگیری مورد مطالعه به‌نحوی است که افراد همواره در جهت حضور در آن با مشکلاتی در زمینه دسترسی و ارتباطات و همچنین رؤیت‌پذیری مواجه‌اند. عدم وجود پارکینگ، بافت نامنظم معابر محلی، روشنایی نامناسب معابر منتهی به کوچه حاج رئیس و نبود سردرب مخصوص به‌عنوان نشانه قابل رؤیت برای عموم، از جمله دلایلی است که بر وضعیت ذهنی افراد در ارتباط با شاخص‌های دسترسی و ارتباطات و همچنین رؤیت‌پذیری اثرگذار بوده و نارضایتی پرسش‌شوندگان را به‌همراه داشته است. از دیگر عوامل مؤثر بر اجتماع‌پذیری فضاهای شهری استفاده از مبلمان اجتماع‌پذیر است. همخوانی با هویت بافت تاریخی، کمبود فضا و استفاده از مصالح بومی از جمله دلایل استفاده از کرسی‌های چوبی در کوچه حاج رئیس است اما این در حالی است که اکثریت پرسش‌شوندگان ارتباط میان مبلمان موجود و اجتماع‌پذیری در مورد مطالعه را در وضعیت نامطلوب گزارش داده‌اند. کمبود فضا، وضعیت نامطلوب دسترسی و ارتباطات، رؤیت‌پذیری و سایر مؤلفه‌هایی که هنوز به آن‌ها پرداخته نشده، منجر به محدود شدن فعالیت کاربری‌های اطراف کوچه حاج رئیس گردیده است. به‌گونه‌ای که فعالیت عمده کاربری‌های مجاور مورد مطالعه همچون: سازخانه رومی، نجاری، کافه‌ها و حتی بازار بزرگ حاج رئیس، محدود به ساعاتی کوتاه شده است و از آنجا که عمده فعالیت‌های صورت گرفته در کوچه حاج رئیس به چای خوردن و استعمال دخانیات اختصاص یافته است، لذا وضعیت مورد مطالعه از دیدگاه مراجعه‌کنندگان در جذب گروه‌های سنی و جنسی مختلف، نامطلوب است. در نهایت نیز، وجود ایینه تاریخی و با قدمت در مجاورت کوچه حاج رئیس، کمبود فضا (ابعاد تقریبی: ۱۵ متر طول و ۱ متر عرض) و غیره، از جمله عواملی است که منجر به قرارگیری شاخص انعطاف‌پذیری در وضعیت نامطلوب شده است.

بررسی عملکرد کوچه حاج رئیس بوشهر به تفکیک شاخص‌های مدل پیشنهادی اجتماع‌پذیری نشان داد که شاخص‌های امنیت، آسایش (اقلیمی-فیزیکی)، ایجاد فضاهای نشست، مکث و تجمع، ایجاد فضاهای مشارکتی، ایجاد فضاهای گردهمایی و معنای مکان دارای وضعیت متوسطی از نگاه پرسش‌شوندگان قرار دارد.

امنیت تحت تأثیر عوامل مختلفی است و شامل طیف گسترده‌ای می‌شود به‌طوری که منظور از بیان امنیت در پژوهش حاضر، امنیت جانی، مالی، روحی و روانی است. حضور افراد در یک فضا به‌عنوان چشمان ناظر همواره منجر به ارتقاء امنیت در یک فضای شهری خواهد شد و بالعکس حضور افراد غریبه و ناآشنا در یک فضای شهری منجر به ایجاد احساس ترس و وحشت در مراجعه‌کنندگان خواهد شد. با توجه مطالب فوق و رابطه دو سویه‌ای که میان حضور افراد و غریب‌گز بودن مراجعه‌کنندگان مشاهده می‌شود، وضعیت ذهنی پرسش‌شوندگان در ارتباط با شاخص امنیت در مورد مطالعه در وضعیت متوسط قرار دارد. افزون بر امنیت، آسایش (اقلیمی-فیزیکی) نیز یکی از عوامل حائز اهمیت به‌منظور حضور و تجمع افراد در فضاهای شهری است. بوشهر دارای اقلیم گرم و شرجی است. هرچند که نظام کالبدی بافت

تاریخی بوشهر کاملاً متناسب با اقلیم طراحی شده اما دما و رطوبت هوا در اکثر ماه‌های سال، به‌ویژه در تابستان در سطح بالایی قرار دارد و همین امر سبب کاهش رفت‌وآمد مردم به فضاهای شهری اجتماع‌پذیر به‌ویژه کوچه حاج رئیس شده است. به‌طوری که در فصول گرم سال، با عدم حضور و کاهش مدت زمان حضور افراد در مورد مطالعه مواجه‌ایم. نبود امکانات مناسب سایه‌اندازی و خنک‌کننده به علت مالکیت عمومی فضای مورد مطالعه منجر شده این شاخص از دیدگاه پرسش‌شوندگان در وضعیت متوسط قرار بگیرد.

ایجاد فضاهای نشستن، مکث و تجمع، فضاهای مشارکتی و در نهایت ایجاد فضاهای گردهمایی نیز تحت تأثیر عوامل متعددی است که در نگاه پرسش‌شوندگان در وضعیت متوسطی قرار دارد. شاید بتوان عنوان نمود از جمله عواملی که تأثیر سوء بر شاخص‌های نامبرده گذارده، «کمبود فضا» است. بوشهر همواره دارای نشانه‌های خاصی است. دریا، لنج، محصولات دریایی، نخل‌های استوار، خرما و غیره، همگی از جمله نشانه‌های بوشهر است. استفاده محدود از نماد آن‌ها در کوچه حاج رئیس سبب شده است که تا حدودی معنای مکان در ذهن مخاطب تداعی شود.

به‌عنوان آخرین طیف از دسته‌بندی سه‌گانه عملکرد مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری در کوچه حاج رئیس بوشهر، می‌توان عنوان نمود که مورد مطالعه در شاخص‌های خوانایی، پذیرا بودن و دعوت‌کنندگی (جاذبه)، جذابیت و زیبایی بصری، مناسب بودن بستر فضا جهت تجمع و تشکیل پاتوق، امکان برقراری انواع مختلف تعاملات سازمان‌یافته و تصادفی، برگزاری جشن‌ها و مراسم‌های آیینی، حس تعلق به مکان و در نهایت هویت و داشتن خاطره جمعی، دارای وضعیت مطلوبی از دیدگاه شهروندان است.

نتیجه‌گیری

فضاهای اجتماع‌پذیر شهری در طول زمان به دلایل مختلفی اهمیت پیدا کردند و نقش کلیدی در زندگی ساکنان و شهروندان ایفا نمودند. با آغاز انقلاب صنعتی و رشد سریع شهرها، نیاز به فضاهای عمومی که بتوانند تعاملات اجتماعی را تسهیل کنند، بیشتر شد. شهرها با سرعت بیشتری رشد کردند و تراکم جمعیت در مناطق شهری افزایش یافت که این امر نیاز به فضاهای عمومی برای استراحت، تفریح و تعاملات اجتماعی را برجسته‌تر کرد. همچنین با تغییرات اجتماعی و اقتصادی در قرن بیستم، از جمله افزایش ساعات فراغت و تغییر در الگوهای کاری، مردم به فضاهایی نیاز داشتند که بتوانند در آن‌ها از وقت آزاد خود بهره ببرند و با دیگران تعامل کنند. پارک‌ها، میدان‌ها و پیاده‌راه‌ها به‌عنوان مکان‌هایی برای تفریح و اجتماع اهمیت بیشتری پیدا کردند. به عبارتی با افزایش جمعیت شهرها، نیاز به فضاهایی که بتوانند تعاملات اجتماعی را تسهیل کنند، بیشتر شد. این فضاها به‌عنوان مکان‌هایی برای تجمع، تبادل فرهنگی و ایجاد حس همبستگی اجتماعی عمل می‌کنند. ایجاد فضاهای عمومی به‌عنوان بخشی از تلاش‌ها برای تحقق عدالت اجتماعی و دسترسی برابر به امکانات شهری مورد توجه قرار گرفت.

اجتماع‌پذیری فضاهای شهری مستلزم رویکردی جامع و چندوجهی است که نه تنها به نیازهای فیزیکی و عملکردی شهروندان پاسخ دهد، بلکه به ارتقای کیفیت تعاملات اجتماعی و ایجاد محیط‌های زندگی بهتر و پویاتر کمک کند. از این رو، توجه به مؤلفه‌های ذکر شده و اجرای دقیق آن‌ها در فرآیند برنامه‌ریزی و طراحی شهری، می‌تواند به توسعه فضاهای شهری اجتماع‌پذیر و پایدار منجر شود. ارزیابی و تحلیل مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقای تعاملات اجتماعی و اجتماع‌پذیری در فضاهای شهری به طراحان و مدیران شهری کمک می‌کند تا راه‌حل‌های مؤثری برای طراحی فضاهای شهری ارائه دهند. از این رو، در پژوهش حاضر به تحلیل وضعیت مؤلفه‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری کوچه حاج رئیس بوشهر پرداخته شد. به‌همین منظور، پس از مرور ادبیات مرتبط با موضوع، مؤلفه‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری فضاهای شهری در قالب ۳ بعد کالبدی، فعالیتی-اجتماعی و ادراکی-معنایی، شناسایی و جمع‌آوری شده است. تجزیه و تحلیل مؤلفه‌ها در قالب ۳ بخش پیوسته انجام شد. بدین منظور از تکنیک روایی نسبت اعتبار محتوا جهت تعیین مهم‌ترین شاخص‌های

اجتماع‌پذیری با بهره‌گیری از نظرات خبرگان استفاده شده است. در ادامه، به‌منظور اعتباریابی مدل اجتماع‌پذیری از تحلیل عاملی تأییدی بهره گرفته شده است. در نهایت نیز با توجه به مقیاس ترتیبی شاخص‌های مدل، از تکنیک توزیع دوجمله‌ای (نرم‌افزار SPSS) به‌منظور بررسی عملکرد کوچه حاج رئیس بوشهر استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش حاضر در بیشتر موارد همسو با پژوهش‌های پیشین است و در مواردی نیز مغایرت‌هایی دیده می‌شود. به‌طور مثال، مولفه «آشنایی عمومی در محله و فضاهای شهری» در پژوهش لینک و همکاران (۲۰۲۲) با مولفه «امکان برقراری انواع مختلف تعاملات سازمان یافته و تصادفی» و «امنیت» در این پژوهش که به ترتیب در وضعیت مطلوب و متوسطی در مورد مطالعه قرار دارند، همسو است. از طرفی، در پژوهش لینک و همکاران مولفه «زمان زندگی» از جمله مؤلفه‌هایی است که در اجتماع‌پذیری فضاهای شهری حائز اهمیت است که به علت تفاوت مقیاس محدوده‌های مورد بررسی، در پژوهش حاضر کمتر با آن توجه شده است. در پژوهش بتن کورت و همکاران (۲۰۲۱) نیز مؤلفه‌هایی همچون «هم‌ذات‌پنداری»، «شناخت نزدیک از محله» و «توجه به گذشته و تاریخ» از عوامل اثرگذار بر افزایش اجتماع‌پذیری محلات، قبل و بعد از بازسازی است. وجود مؤلفه‌هایی همچون «حس تعلق به مکان»، «معنای مکان» و «هویت و داشتن خاطره جمعی» در پژوهش حاضر و ارزیابی آن‌ها در مورد مطالعه نشان از همسویی این دو پژوهش حکایت دارد. از طرفی مورلی (۲۰۱۹)، میزان اجتماع‌پذیری را در سطح خیابان‌های دو شهر میلان و بولونیا بررسی کرده است که عواملی همچون اصالت افراد و سطح تحصیلات از جمله عوامل و مؤلفه‌هایی شناخته شده‌اند که بر افزایش اجتماع‌پذیری اثرگذار است. بر همین اساس، نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش مورلی مطابقت ندارد؛ چرا که میزان تحصیلات و اصالت افراد مؤلفه‌های مورد ارزیابی در این پژوهش نبوده‌اند.

در پژوهش حاضر به‌علت شکل، ماهیت و فرم خاص مورد مطالعه، به عوامل اقتصادی کمتر توجه شده است، عاملی که در پژوهش مهتا (۲۰۱۹)، مورد تأکید است. با این حال آنچه نتایج این پژوهش را با نتایج پژوهش مهتا همسو می‌کند، توجه به مؤلفه‌های اجتماعی است. محمدی‌سالک و عسکری (۱۴۰۱)، نیز به مجموعه‌ای از ابعاد کالبدی، عملکردی، ساختاری، فرهنگی، اجتماعی و مدیریتی به‌طور همزمان توجه نموده است و انعطاف‌پذیری و دعوت‌کنندگی را از جمله مهمترین مؤلفه‌های مؤثر بر اجتماع‌پذیری فضاهای شهری می‌دانند. پژوهش حاضر علی‌رغم توجه به ابعاد کالبدی، فعالیتی-عملکردی و ادراکی-معنایی، کمتر به ابعاد مدیریتی توجه نموده است. مقیاس کوچک فضای مورد مطالعه و مدیریت مشارکتی و مردمی آن، از جمله عواملی است که سبب شده در این پژوهش کمتر به این بعد پرداخته شود. با این حال، این پژوهش در مؤلفه‌های دعوت‌کنندگی و انعطاف‌پذیری و میزان اهمیت آن‌ها در اجتماع‌پذیری فضاهای شهری با پژوهش محمدی‌سالک و عسکری همسو است. نتایج تحقیق درویش و همکاران (۱۳۹۹)، نیز با نتایج پژوهش حاضر تا حدی همسو است. چرا که درویش و همکاران نقش متغیر دلبستگی به مکان را به‌عنوان یک متغیر جانبی که بر رابطه اجتماع‌پذیری و سرمایه اجتماعی اثرگذار خواهد بود را مورد بررسی قرار داده؛ این در حالی است که دلبستگی به مکان در پژوهش حاضر یکی از مؤلفه‌ها و عوامل مورد بررسی در اجتماع‌پذیری کوچه حاج رئیس است. به‌همین ترتیب، جوان مجیدی و نگاری (۱۳۹۸)، در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که مؤلفه‌های خوانایی و رؤیت‌پذیری، شاخص بودن تالار شهر، ورودی دعوت‌کننده، وجود فضاهای شفاف، ایجاد فضاهای تجمعی و گردهمایی، برگزاری جشن‌ها و مراسم ملی و مذهبی، وجود کارکرد فرهنگی، ایجاد هویت و داشتن خاطره جمعی، از مؤلفه‌های مهم اجتماع‌پذیری مورد مطالعه است. لذا می‌توان عنوان نمود پژوهش جوان مجیدی و نگاری (۱۳۹۸)، بیشترین میزان همسویی را با پژوهش حاضر دارد، هر چند که روش تجزیه و تحلیل داده‌ها و مورد مطالعه کاملاً متفاوت است.

به‌طور کلی، پژوهش حاضر نشان می‌دهد که در بررسی و ارزیابی مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری فضاهای شهری، هرچند هم‌خوانی‌ها با پژوهش‌های پیشین وجود دارد، اما نیاز به بررسی دقیق‌تر و جامع‌تر مؤلفه‌های مختلف و تأثیر آن‌ها در محیط‌های شهری با توجه به شرایط خاص هر مطالعه، مورد تأکید است.

پیشنهادهای

بررسی عملکرد کوچه حاج رئیس به تفکیک شاخص‌های مدل پیشنهادی نشان می‌دهد که برخی از شاخص‌های مدل اجتماع‌پذیری در وضعیت مطلوبی قرار ندارند. لذا به منظور ارتقاء کیفیت شاخص‌هایی که در وضعیت متوسط و نامطلوب قرار دارند، پیشنهادهای ارائه شده است که در جدول (۷) قابل مشاهده است.

جدول ۷- پیشنهادها

شاخص‌های مدل اجتماع‌پذیری	عملکرد	پیشنهادهای
امنیت	متوسط	• جانمایی کاربری‌های شبانه‌روزی در ورودی و خروجی کوچه حاج رئیس • نصب و جانمایی دوربین‌های مدار بسته در ورودی و خروجی مورد مطالعه
آسایش (اقلیمی-فیزیکی)	متوسط	• تعویض سایه‌بان‌های فرسوده بخش مرکزی کوچه حاج رئیس • استفاده از خنک‌کننده‌های متناسب با اقلیم بوشهر در مورد مطالعه
دسترسی و ارتباطات	نامطلوب	• نصب و جانمایی تابلوهای راهنما در بافت تاریخی به منظور هدایت گردشگران به مورد مطالعه
رویت‌پذیری	نامطلوب	• نصب سردرب مخصوص کوچه حاج رئیس در ورودی و خروجی مورد مطالعه
مبلان اجتماع‌پذیر	نامطلوب	• تعویض و تعمیر مبلان‌های فرسوده مورد مطالعه • عدم استفاده از صندلی‌های پلاستیکی در انتهای کوچه حاج رئیس • جانمایی و کاشت گیاهان متناسب با اقلیم و متناسب با مقیاس کوچه حاج رئیس به ویژه در همجواری برخی از کاربری‌های جاذب جمعیت، همچون ثبت املاک و سازخانه رومی
کاربری‌های فعال	نامطلوب	• فعال‌سازی کاربری‌های موجود از طریق تبلیغات محیطی مؤثر در سطح شهر • تغییر کاربری برخی از قطعات به منظور فعال‌سازی و رونق هر چه بیشتر در مورد مطالعه • فعال‌سازی برخی از قطعات و کاربری‌های موجود در گذر حاج رئیس از طریق واگذاری به اداره میراث فرهنگی
ایجاد فضاهای مکث، نشستن و تجمع	متوسط	• افزایش ظرفیت گذر حاج رئیس از طریق توسعه آن از دو سمت ورودی و خروجی به طرف بازار و عمارت حاج رئیس • ایجاد درون‌رفتگی‌های کوچک در اطراف کاربری‌های موجود در گذر حاج رئیس به منظور ایجاد فضاهای مکث و نشستن و تجمع
ایجاد فضاهای مشارکتی	متوسط	• ایجاد تورفتگی‌های کوچک در گذر حاج رئیس و در همجواری با ثبت املاک و سازخانه رومی در جهت افزایش تعاملات چهره به چهره
ایجاد فضاهای گردهمایی	متوسط	• استفاده از فرم‌های هندسی متناسب (دایره و هلالی) در جهت ایجاد فضاهای مناسب گردهمایی
عملکرد فضا در جذب گروه‌های سنی و جنسی مختلف	نامطلوب	• استفاده از مبلان‌های مناسب در جهت حضور سالمندان و کودکان • تفکیک فضاها (ایجاد اتاق سیگار) به منظور راحتی کودکان و سالمندان
معنای مکان	متوسط	• برگزاری مراسم‌های و فستیوال‌های گوناگون در جهت معنا دهی به مورد مطالعه • استفاده از مبلان‌های بومی و متناسب با اقلیم شهر بوشهر در راستای معنا دهی به فضا • توجه به هویت شهری بوشهر در گذر حاج رئیس
انعطاف‌پذیری	نامطلوب	• جانمایی امکانات امداد رسانی در مواقع خطر درون چای‌خانه مرکزی • استفاده از گیاهان بومی و متناسب با اقلیم شهر بوشهر در جهت مقابله با گرمی هوا در تابستان • گشاده‌سازی ورودی و خروجی گذر حاج رئیس به منظور ورود و خروج آسان‌تر در مواقع بحران • تقویت ایمنه قدیمی مجاور گذر حاج رئیس جهت جلوگیری از بروز حوادث غیر مترقبه

منبع: نگارندگان

منابع

- ابرقویی فرد، حمیده؛ منصوری، سید امیر؛ مطلبی، قاسم. (۱۴۰۱). *مروری روایی بر نظریه‌ها مرتبط با مفهوم فضای عمومی در شهر*. نشریه علمی باغ نظر، ۱۹(۱۶)، ۸۵-۱۰۲.
- <https://doi.org/10.22034/bagh.2022.376257.5305>
- اکبری، محسن؛ ابراهیم پور ازبری، مصطفی؛ اقدامی تطفی، مریم. (۱۳۹۷). *بررسی تأثیر نو ستالژی درک شده بر دلبستگی به مکان*. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۳(۴۴)، ۱۷۱-۱۹۰.
- <https://doi.org/10.22054/tms.2018.9648>
- امیر عشایری، مامش؛ طهماسبی، ارسلان؛ سحابی، جلیل. (۱۴۰۲). *سنجش و تحلیل اجتماع پذیری و ابعاد آن در مسیرهای شهری بر اساس نقش و تأثیر کیفیت محیط انسان ساخت (مطالعه موردی: خیابان جمهوری اسلامی مهاباد)*. نشریه فضای جغرافیایی، ۲۳(۸۲)، ۳۰۳-۲۷۵. <http://geographical-space.iau-ahar.ac.ir/article-1-4006-fa.html>
- تقی پور، ملیحه؛ حیدری، علی اکبر؛ نریمانی، فرزانه. (۱۴۰۲). *بررسی نقش نظام رفتاری در اجتماع پذیری پارک‌های شهری؛ پژوهش موردی پارک آزادی شهسوار*. فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱۴(۱)، ۲۱-۴۲.
- <https://doi.org/10.30473/grup.2023.49653.2471>
- جعفری، الهام؛ غلامعلی زاده، حمزه؛ مدیری، محمود. (۱۳۹۹). *بررسی عوامل محیطی مؤثر بر اجتماع پذیری و میزان اهمیت آن‌ها، مورد مطالعه تهران: محیط آموزش معماری و شهرسازی آرمان شهر*. ۱۳(۳۲)، ۵۳-۶۵.
- <https://doi.org/10.22034/aaud.2020.120053>
- جوان مجیدی، جواد؛ نگاری، ملکا. (۱۳۹۸). *سنجش مؤلفه‌های اجتماع پذیری تالار شهر، مورد مطالعاتی: اردبیل*. نشریه معماری و شهرسازی آرمان شهر، ۱۲(۲۹)، ۲۱۱-۲۲۹.
- <https://doi.org/10.22034/aaud.2019.94401.1264>
- حیدری، علی اکبر؛ تقی پور، ملیحه؛ باقری، مریم. (۱۴۰۲). *بررسی کیفیت نفوذپذیری ورودی‌ها بر میزان حضورپذیری در بازار (نمونه موردی: بازار سنتی شیراز)*. فصلنامه مطالعات شهری، ۱۲(۴۶)، ۱۷-۳۲.
- <https://doi.org/10.34785/J011.2023.119>
- درویش، محمد؛ یزدانفر، عباس؛ خان محمدی، محمد علی. (۱۳۹۹). *بررسی اثرگذاری اجتماع پذیری بر شکل‌گیری پایداری و سرمایه اجتماعی در فضاهای باز دانشگاهی (مطالعه موردی: دانشگاه بوعلی سینا)*. نشریه معماری و شهرسازی پایدار، ۱۸(۱)، ۱-۱۴.
- <https://doi.org/10.22061/jsaud.2020.6265.1637>
- رضایی، مینا؛ افزلی، کوروش؛ رنجبر همقاوندی، سجاد. (۱۴۰۱). *فرا تحلیلی بر رابطه شاخص‌های کالبدی با اجتماع پذیری در فضاهای آموزشی ایران*. نشریه مطالعات طراحی شهری و پژوهش‌های شهری، ۴(۲)، ۱۳-۲۲.
- رفعیان، محسن؛ رفعیان، مجتبی؛ بمانیان، محمدرضا. (۱۳۹۸). *تحلیلی بر ادراک «کیفیت معنای مکان» با تأکید بر مکان‌های عمومی شهر یزد*. نشریه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۱(۲)، ۴۱۱-۴۲۸.
- <https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.225301.1007389>
- شاهین‌راد، مهنوش؛ رفعیان، مجتبی؛ پورجعفر، محمدرضا. (۱۳۹۸). *خوانش قصه‌های جامعه از متن فضای شهری: تقویت و تداوم حس مکان*. نشریه معماری و شهرسازی آرمان شهر، ۱۲(۲۷)، ۱۱۹-۱۲۹.
- <https://doi.org/10.22034/aaud.2019.92454>
- فرح زاد، مریم؛ رفعیان، مجتبی؛ کامیابی، سعید؛ ارغان، عباس. (۱۳۹۷). *شناسایی عوامل تأثیرگذار بر حضور و مشارکت زنان در فضای شهری از منظر حق به شهر*. نشریه تحقیقات جغرافیایی، ۳۳(۱)، ۹۵-۱۰۸.
- <http://georesearch.ir/article-1-271-fa.html>
- کاکی زاده، محمدمیر؛ ناصری، ندا؛ جان احمدی، رحمن؛ حیدرزاده، احسان. (۱۴۰۱). *بررسی تأثیر ساختار کالبدی بافت تاریخی بو شهر بر حضور پذیری ساکنان با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی*. نشریه صفه، ۳۲(۴)، ۷۳-۹۲.
- <https://doi.org/10.52547/sofeh.32.4.73>
- محقق پور، سیده یاسمن؛ زمانیان، روزبه؛ شیعه، عباس. (۱۴۰۰). *تدوین راهبردهای ارتقاء کیفیت فضاهای عمومی میدان امام حسین و پیاده راه ۱۷ شهر یزد با تأکید بر رویکرد حکمروایی نوآورانه شهری*. نشریه علوم و تکنولوژی محیط زیست، ۲۳(۵)، ۲۴۷-۲۶۸.
- <https://doi.org/10.30495/jest.2019.42091.4555>
- محمدرزاده نبی، اثلیار؛ قره بگلو، مینو. (۱۴۰۱). *کاربست بازی وارسازی در فضاهای شهری جهت ارتقاء حضورپذیری کودکان اوتیستیک*. نشریه منظر، ۱۴(۵۸)، ۵۲-۶۵.

<https://doi.org/10.22034/manzar.2021.294659.2142>

محمدی سالک، مریم؛ عسگری، علی. (۱۴۰۱). *عوامل مؤثر در تحقق پذیری مکان سوم در فضاهاى غیررسمی و اجتماع پذیر شهری؛ (نمونه‌ی موردی: فضاهاى نشدستن غیررسمی درون مجتمع‌های فرهنگی و تجاری تهران)*. نشریه توسعه پایدار شهری، ۳(۷)، ۸۵-۹۹. <https://doi.org/10.22034/usd.2022.698441>

ملک افزلی، علی اصغر؛ امینی سودکلائی، ناهید. (۱۴۰۰). *بررسی تاثیر «نوع نحو فضا» بر «میزان اجتماع پذیری» مراکز اجتماعی از منظر فلسفه اخلاقی «رو- در- رویی» لویانس*. نشریه هویت شهر، ۱۶(۳)، ۱۷-۳۲.

<https://doi.org/10.30495/hoviatshahr.2021.16543>

منصوری، سید تاج‌الدین؛ ضرغامی، اسماعیل. (۱۴۰۱). *تبیین رابطه انسان - محیط با استفاده از نقد مبانی نظری نحو فضا*. فصلنامه انسان و محیط زیست، ۲۰(۱)، ۱۵۹-۱۸۱. https://he.srbiau.ac.ir/article_19856.html

میرزایی، خلیل. (۱۳۹۴). *پژوهش، پژوهشگری، پژوهشنامه نویسی*. تهران: جامعه‌شناسان میرسلامی، مهسا؛ عمران پور، علی. (۱۴۰۱). *نقش شاخص‌های سازمان فضایی بر میزان اجتماع پذیری، با تأکید بر عوامل کالبدی - عملکردی در مساجد شهر قزوین*. نشریه هویت شهر، ۱۶(۳)، ۱۷-۳۲.

<https://doi.org/10.30495/hoviatshahr.2022.58576.11938>

References

- Abed, A., & Al-Jokhadar, A. (2022). *Common space as a tool for social sustainability*. Journal of Housing and the Built Environment, 37(1), 399-421. <https://doi.org/10.1007/s10901-021-09843-y>
- Al-Shami, H. W., Al-Alwan, H. A. S., & Abdulkareem, T. A. (2024). *Cultural sustainability in urban third places: Assessing the impact of "Co-operation in Science and Technology" in cultural third places*. Ain Shams Engineering Journal, 15(3). <https://doi.org/10.1016/j.asej.2023.102465>
- Askarizad, R., & Safari, H. (2020). *Investigating the role of semi-open spaces on the sociability of public libraries using space syntax (Case Studies: Sunrise Mountain and Desert Broom Libraries, Arizona, USA)*. Ain Shams Engineering Journal, 11(1), 253-264. <https://doi.org/10.1016/j.asej.2019.09.007>
- Askarizad, R., & Safari, H. (2020). *The influence of social interactions on the behavioral patterns of the people in urban spaces (Case study: The pedestrian zone of Rasht Municipality Square, Iran)*. Cities, 101. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102687>
- Bettencourt, L., Castro, P., & Dixon, J. (2021). *Can regenerated inner city areas remain sites of public place sociability? Psycho social processes predicting public sociability in a changing neighbourhood*. Journal of Community & Applied Social Psychology, 31(1), 9-25. <https://doi.org/10.1002/casp.2480>
- Bottoni, G., & Addeo, F. (2024). *The effect of social cohesion on subjective individual quality of life in European countries*. Soc Indic Res, 171, 1111-1133. <https://doi.org/10.1007/s11205-023-03284-6>
- Čakovská, B., Bihuňová, M., Hansen, P., Marcheggiani, E., & Galli, A. (2019). *Methodological approaches to reflect on the relationships between people, spaces, technologies*. In CyberParks – The Interface Between People, Places and Technology, 11380. https://doi.org/10.1007/978-3-030-13417-4_20
- Dousti, F., Varij Kazemi, A., & Behzadfar, M. (2018). *A new reading of sociable public spaces: The nexus between urban design and microsociology*. Armanshahr Architecture & Urban Development, 11(22), 39-49.
- Hanafi, I., El Araby, M., Al Hagla, K., & El Sayary, S. (2013). *Human social behavior in public urban spaces towards higher quality cities*. Journal of Urban and Extraurban Studies, 3, 23-35. DOI: [10.18848/2154-8676/CGP/v03i02/53690](https://doi.org/10.18848/2154-8676/CGP/v03i02/53690)
- Li, J., Dang, A., & Song, Y. (2022). *Defining the ideal public space: A perspective from the publicness*. Journal of Urban Management, 11(4), 479-487. <https://doi.org/10.1016/j.jum.2022.08.005>

- Link, F., Señoret, A., & Valenzuela, F. (2022). *From community to public familiarity: Neighborhood, sociability, and belonging in the neoliberal city*. Urban Affairs Review, 58(4), 960-995. <https://doi.org/10.1177/10780874211021512>
- Lorenzo, M., Ríos-Rodríguez, M. L., Suárez, E., Hernández, B., & Rosales, C. (2023). *Quality analysis and categorisation of public space*. Heliyon, 9(3). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e13861>
- Mehta, V. (2019). *Streets and social life in cities: A taxonomy of sociability*. Urban Design International, 24(1), 16–37. <https://doi.org/10.1057/s41289-018-0069-9>
- Morelli, N. (2019). *Creating urban sociability in middle-class neighborhoods in Milan and Bologna: A study on the social streets phenomenon*. City & Community, 18(3), 834-852. <https://doi.org/10.1111/cico.12415>
- Patrick, M., & McKinnon, I. (2022). *Co-creating inclusive public spaces: Learnings from four global case studies on inclusive cities*. The Journal of Public Space, 7(2), 93–116. <https://doi.org/10.32891/jps.v7i2.1500>
- Qi, J., Mazumdar, S., & Vasconcelos, A.C. (2024). *Understanding the relationship between urban public space and social cohesion: A systematic review*. International Journal of Community Well-Being. <https://doi.org/10.1007/s42413-024-00204-5>
- Rad, V. B., & Ngah, I. B. (2013). *The role of public spaces in promoting social interactions*. International Journal of Current Engineering and Technology, 3(1), 184-188. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:154796564>
- Rasidi, M. H., Jamirsah, N., & Said, I. (2012). *Urban green space design affects urban residents' social interaction*. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 68, 464-480. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.12.242>
- Rhubart, D., Kowalkowski, J., & Pillay, T. (2023). *Third places in rural America: Prevalence and disparities in use and meaningful use*. Journal of Rural Studies, 104. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2023.103153>
- Tahmasebi, F., Nazmfar, H., Ghanbari, A., & Rezaeinia, H. (2022). *Sociability and vitality of urban public spaces: Evidence from the perspective of experts and users in Valiasr St., Tehran*. Urban Planning Knowledge, 6(2), 131-148. <https://doi.org/10.22124/upk.2022.20074.1662>
- Yaseen, A. (2017). *Inclusive aspects of urban design: Sociability, walkability, and overall ambiance*. Chinese Journal of Urban and Environmental Studies (CJUES), 5(1), 1-17. <http://dx.doi.org/10.1142/S2345748117500014>